

Kansalaisjärjestöt vetoavat jäsenvaltioihin: muuttoliikkeeseen ja turvapaikanhakuun liittyviä välineellistämistilanteita koskevan asetuksen hyväksyminen on kuolinisku yhteiselle eurooppalaiselle turvapaikkajärjestelmälle

Syyskuu 2022

Joulukuussa 2021 Euroopan komissio esitteli ehdotuksen asetuksesta, joka koskee muuttoliikkeeseen ja turvapaikanhakuun liittyviä välineellistämistilanteita. Ehdotuksessa esitellään mekanismi, jolla jäsenvaltioiden sallitaan poikkeavan niille EU:n turvapaikkasääntelyssä asetetuista velvoitteista tilanteissa, joissa on kyse muuttoliikkeen ”välineellistämisestä”. Mekanismi on pysyvästi jäsenvaltioiden käytettävissä, ja valtiot voivat ottaa sen käyttöön moninaisissa tilanteissa. Käytännössä siis jäsenvaltiot voivat sen nojalla halutessaan poiketa velvollisuuksiensa noudattamisesta.

Käsityksemme mukaan jäsenvaltioiden keskuudessa tuetaan laajasti asetusehdotusta ja puheenjohtajamaa Tšekin tavoitteena on saada vahvistettua yhteinen kanta asiasta joulukuuhun mennessä. Tämä tekisi ehdotuksesta yhden nopeimmin Euroopan unionin neuvostossa käsitellyistä turvapaikka-asioihin liittyvistä säännös säännöksistä. Ehdotus sallii jäsenvaltioiden poikkeavan vuonna 2016 esitetystä turvapaikkamenettelyasetuksesta, vuonna 2020 esitetystä muutetusta turvapaikkamenettelyasetuksesta, vuonna 2016 ehdotetusta uudelleenlaaditusta vastaanottodirektiivistä ja vuonna 2018 ehdotetusta uudelleenlaaditusta paluudirektiivistä. Poikkeukset ovat olennaisia ja merkittäviä ja ne vaikuttavat huomattavasti kansainvälistä suojelua hakevien ihmisten oikeuksiin.

Allekirjoittaneet kansalaisjärjestöt vastustavat vahvasti välineellistämisen käsitteen käyttöönottoa ja sen sisällyttämistä EU-oikeuteen. Lisäksi vastustamme seuraavista syistä EU-oikeuden uudistuksia, joiden nojalla EU-oikeudesta voitaisiin laaja-alaisesti poiketa:

- **Ehdotuksen epäsuhtaisuus:** esitetyn ehdotuksen vaikutuspiirissä oleville ihmisille aiheutuvat perus- ja ihmisoikeuksien rajoitukset ovat niin mittavat, että voidaan epäillä ehdotuksessa esitettyjen keinojen välttämättömyyttä ja suhteellisuutta. Kyseenalaistamme sen, että kolmansien valtioiden ihmisiä, mukaan lukien kansainvälistä suojelua hakevia, hyväksikäyttäviin toimiin, joiden tavoitteena on aiheuttaa epävakautta EU:ssa, vastattaisiin aiheuttamalla merkittävää haittaa näiden ihmisten oikeuksille muun muassa heikentämällä turvapaikkamenettelyn tasoa ja vaikeuttamalla kansainvälisen suojelun hakemista Euroopasta.
- **Ehdotuksen epätarkoituksenmukaisuus:** pysyvä mahdollisuus poikkeuksiin veisi pohjan Euroopan yhteiseltä turvapaikkajärjestelmältä ja erityisesti sen yhtenäisyydeltä. Kuten EUT on varoittanut liittyen artiklan 78(3) väärinkäyttämiseen, uudistukset luovat riskin mielivaltaisuudesta, kun jäsenvaltiot soveltavat erilaisia standardeja ja ovat Euroopan yhteisessä turvapaikkajärjestelmässä mukana mielensä mukaisesti. EU-standardien noudattamatta jättäminen on jo nyt erittäin yleistä, ja jäsenvaltiot tulevat jatkossa vetoamaan ”välineellistämiseen” oikeutuksena sääntöjen noudattamatta jättämiselle;
- **Ehdotuksen tarpeettomuus:** tämän hetkinen oikeudellinen kehys antaa jo nyt jäsenvaltioille joustavuutta reagoida muuttuviin olosuhteisiin rajoillaan, mukaan lukien mahdollisuuden poikkeuksiin, vaikkakin tiukasti sopimusten ja oikeuskäytännön rajoittamana. Joissakin olosuhteissa jäsenvaltiot voivat määrittää, missä turvapaikkahakemukset on jätettävä, pidentää määräaika turvapaikkahakemusten jättämiselle ja asettaa vastaanotto-olosuhteille alemmat vaatimukset.
- **Ehdotuksen harhaanjohtavuus:** Valtioiden hyväksikäyttävät jatkuvasti pakon edessä asuinseuduiltaan lähtemään joutuneita ihmisiä. Sitä on tapahtunut kautta historian ja se jatkuu vieläkin, vaikuttaen yksittäisiin jäsenvaltioihin, EU:hun kollektiivisesti, ja moniin muihin valtioihin ympäri maailmaa. Ei ole olemassa loogista syytä vaatimukselle erillisen turvapaikkajärjestelmän

luomiseksi pakenemaan joutuneiden ihmisten hyväksikäyttämisen vuoksi. Kolmansien maiden hallitusten toimiin EU:n horjuttamiseksi tulisi vastata kyseisiin hallituksiin suunnatuin poliittisin toimenpitein sen sijaan, että niitä suunnataan suojelua hakeviin ihmisiin, jotka ovat itse kyseisten hallitusten toimien uhreja.

- **Ehdotuksen epäoikeudenmukaisuus (hakijoita ja tiettyjä jäsenvaltioita kohtaan):** Merkittävät erot oikeudellisten velvoitteiden noudattamisessa turvapaikka-asioissa aiheuttavat sen, että turvapaikkaa hakevia kohdellaan epäyhtenäisesti riippuen heidän saapumistavastaan. Se lisää myös lakia noudattavien jäsenvaltioiden vastuita. Järjestelmä, jossa jotkin jäsenvaltiot poikkeavat usein – ja soveltavat siten alempia vaatimuksia – väittäen kohtaavansa välineellistämistä, vaikuttaa todennäköisesti niihin jäsenvaltioihin, jotka edelleen soveltavat korkeampia standardeja, koska EU:n ja kansainvälisen oikeuden noudattamatta jättäminen aiheuttaa ”työntötekijän” kohti säännöksiä noudattavia jäsenvaltioita.

Lisäksi on olemassa riski, että nämä uudistukset haittaavat EU lainsäädännön kunnioittamista kokonaisuudessaan. Poikkeamisen sallivan mallin käyttöönotto laajasti eri olosuhteissa (useimmiten EU:n rajoilla) voi asettaa ennakkotapauksen, varsinkin oikeusvaltio- ja laillisuusperiaatteen paraikka kohdatessa haasteita eri puolilla Eurooppaa. Ei ole mitään näyttöä siitä, että poikkeamisen mahdollistava sääntely rohkaisisi EU:n turvapaikkalainsäädännön parempaan täytäntöönpanoon tai noudattamiseen yleisesti ottaen.

Lopuksi mainittavan arvoista on, että oikeudellinen kehys, joka sallii valtioiden välineellistämistilanteissa (joka ilmiönä on erittäin tavallinen) alentaa turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kohtelua koskevia standardeja, johtaa todennäköisesti sen jäljittelyyn muualla maailmassa, heikentäen maailmanlaajuisia suojelujärjestelmää.

Yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän parantamisesta kiinnostuneiden jäsenvaltioiden tulisi keskittyä sopimaan uudistuksista, jotka tukevat turvapaikkajärjestelmien tehokasta toimintaa ja jotka suojaavat oikeuksia, lisäävät velvoitteiden noudattamista sekä jäsenvaltioiden välistä luottamusta tällä ristiriitaisella politiikan alalla. Välineellistämistä koskevan asetuksen hyväksymisellä on päinvastainen vaikutus, ja se hajottaa kansainvälisen suojelun järjestelmää Euroopassa antamalla jäsenvaltioille mahdollisuuden poiketa yhteisestä eurooppalaisesta turvapaikkajärjestelmästä.

Allekirjoittajat:

Täydellinen luettelo allekirjoittajista ja alkuperäinen kannanotto englanniksi löytyvät [ECRE:n verkkosivuilta](#)

11.11.11

Accem

Action for Women Hellas

Amnesty International

Arsis - Association for the Social Support of Youth

AsyLex

AWO Bundesverband e.V.

Boat Refugee Foundation (Stichting Bootvluchteling)

Caritas Europa

Center for Research and Social Development IDEAS

Centre for Peace Studies

Changemakers Lab

Child Circle

Conselho Português para os Refugiados (Portuguese Refugee Council)
Convive Fundación Cepaim
Danish Refugee Council (DRC)
Diotima Centre for Gender Rights & Equality
DRC Greece
Dutch Council for Refugees
ECHO100PLUS
ECRE
Equal Legal Aid
Estonian Refugee Council
Europe Must Act
European Evangelical Alliance
European Lawyers in Lesvos (ELIL)
Fenix Humanitarian Legal Aid
Finnish Refugee Advice Centre
FOCSIV Italian federation christian organisations international volunteere service
France terre d'asile
Greek Council for Refugees (GCR)
Greek Forum of Migrants
Greek Forum of Refugees
HIAS Greece
Human Rights Watch
HumanRights360
I Have Rights
International Rescue Committee
Irida Women's Center
Irish Refugee Council
Jesuit Refugee Service Greece - JRS
JRS Europe
Kids in Need of Defense (KIND)
Legal Centre Lesvos
Lighthouse Relief
METAdrasi
Mobile Info Team
MSF
Network for Children's Rights
Northern Lights Aid
Norwegian Refugee Council
OPU - Organizace pro pomoc uprchlikum
Oxfam
PIC - Legal Center for the Protection of Human Rights and the Environment
Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants (PICUM)
Plattform Asyl - FÜR MENSCHEN RECHTE
PRO ASYL

Red Acoge
Refugee Legal Support (RLS)
Refugee Support Aegean (RSA)
Refugees International
SAFE PASSAGE INTERNATIONAL AMKE
Save the Children
Second Tree
Spanish Commission for Refugees (CEAR)
Still I Rise
Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (Association for Legal Intervention)
Swedish Refugee Law Center
Symbiosis-School of Political Studies in Greece, Council of Europe Network
The Border Violence Monitoring Network
The Swedish Network of Refugee Support Groups (FARR)
Transgender Europe
Vluchtelingenwerk Vlaanderen
Yoga and Sport With Refugees